

Jeugdcriminaliteit: van criminele kaart naar aanpak

HARDE-KERNLID, GEWELDPLEGER OF KICKGEDRAG-JONGERE?

Er is veel verborgen, niet-geregistreerde jeugdcriminaliteit. Om dit *dark number* boven water te krijgen lieten de regiokorpsen Zeeland en Zaanstreek-Waterland onderzoek doen. Daaruit komen onder meer de kickgedrag-jongere en de harde kernjongere naar voren. Elk type probleemjongere krijgt, in samenwerking met partners als gemeente en hulpverlening, zijn eigen aanpak. De tijd moet leren of deze investering loont.

HENK FERWERDA, HENK STOLS EN EDDIE BOGAERT

De regiokorpsen Zeeland en Zaanstreek-Waterland ontwikkelen samen met de relevante partners structureel beleid om jeugdcriminaliteit (12 - 18 jaar) terug te dringen. Om gericht beleid te kunnen ontwikkelen heeft men er in deze regio's voor gekozen om eerst een goed beeld te hebben van de aard, omvang, spreiding en achtergronden van jeugdcriminaliteit in hun politieregio: de 'criminele-jeugdkaart'.

Hoe breng je die jeugdcriminaliteit in beeld? Vanzelfsprekend kan je op basis van informatie uit het bedrijfsprocessensysteem (BPS) of herkenningssysteem (HKS) een beeld geven van de – geregistreerde – jeugdcriminaliteit. Uit de criminologische literatuur is echter bekend dat niet alle delicten die worden gepleegd ook ter kennis komen van de politie of worden geregistreerd. Daarom is het ter aanvulling van de politiecijsers noodzakelijk om ook

Foto: Harro Meijnen

Zwartrijden hoog in de top tien.

zicht te krijgen op de zogenaamde verborgen (niet geregistreerde) criminaliteit (*dark-number*).

De twee regiokorpsen hebben Advies- en Onderzoeksgroep Beke gevraagd om een zelfrapportage-onderzoek uit te voeren onder een representatieve steekproef van de jeugd in de leeftijd van 12 tot en met 17 jaar. Doel van het onderzoek is niet alleen een vollediger beeld te krijgen van de aard en omvang van de jeugdcriminaliteit, maar ook inzicht te krijgen in de achtergronden en spreiding van de jeugdcriminaliteit. In Zeeland is onder ruim 3000 jongeren van twaalf tot achttien een

onderzoek uitgevoerd, en in Zaanstreek-Waterland onder 2000 jongeren van deze leeftijd. Voor dit onderzoek, waaraan in beide regio's ruim 10 procent van de jeugd aan heeft deelgenomen, is gebruik gemaakt van de Standaard Enquête Daders (SED). Precies de helft van het aantal vragenlijsten is uitgezet op scholen voor voortgezet onderwijs, de andere helft is ingevuld door jeugd in het vrijetijdsdomein (op straat, in uitgaansgelegenheden, et cetera). Nagenoeg alle jongeren hebben meegedaan. De onderzoeksmethode maakt het mogelijk om uitspraken te doen op regio- en op gemeenteniveau. Per gemeente verschijnt een criminele kaart.

Het voert te ver om in dit artikel een compleet overzicht te geven van de criminele-jeugdkaarten die zijn opgesteld voor beide regio's. In hoofdlijnen bestaan de criminele kaarten uit de volgende componenten:

- Ter kennis van de politie gekomen jeugdcriminaliteit;
- Analyse van relevante items uit de politiemonitor bevolking;
- Op basis van de Standaard Enquête Daders informatie over: aantal delictplegers, omvang en aard van de gepleegde delicten, type delictplegers, daderprofielen, politie- en justitiecontacten van delictplegers, mate waarin jongeren deel uitmaken van groepen, criminaliteitspatronen van delictplegers en pleegplaatsen (stad-plattelandsanalyses).

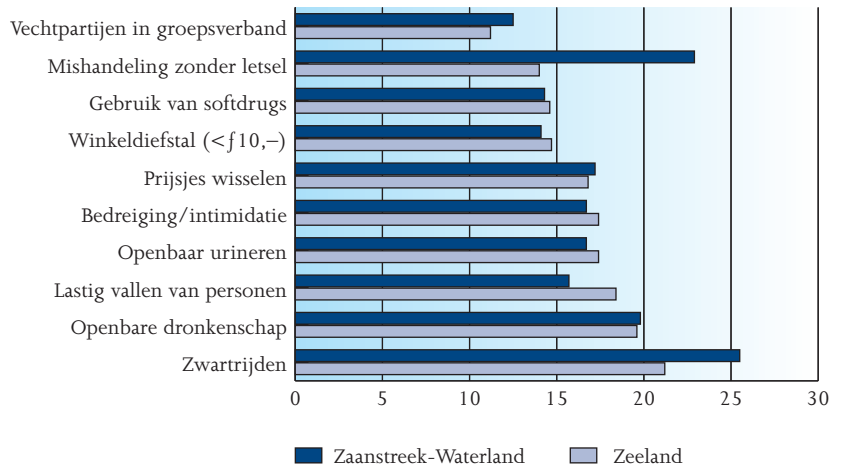
Nu een aantal resultaten uit beide onderzoeken. Allereerst blijkt dat in beide regio's ongeveer 60 procent van de jongeren in de afgelopen drie maanden tenminste één keer een delict heeft gepleegd. Hierin zijn alle vormen van wetsovertredend gedrag meegerekend. Het kan gaan om relatief lichte vergrijpen zoals kleine vernielingen of baldadig gedrag, maar ook om ernstige misdrijven zoals inbraak en mishandeling.

Op zich lijkt dit percentage fors. Maar we moeten ons realiseren dat aan de jongeren een lijst met 78 uiteenlopende misdrijven en overtredingen is voorgelegd. De kans is dan vrij groot dat jongeren zich aan één of meer van dergelijke vergrijpen schuldig hebben gemaakt. Daarom is het belangrijk om te weten aan welk type overtredingen en misdrijven jongeren zich vooral schuldig maken (figuur 1).

Meest gepleegde delict in beide politieregio's is zwartrijden in het openbaar vervoer. Ongeveer een op de vier jongeren heeft zich in de drie maanden vóór het onderzoek hieraan schuldig gemaakt. Wanneer we de rest van de delicten in de toptien bekijken, valt op dat relatief veel delicten vallen onder de noemer 'overtredingen en excessief gedrag' en onder de noemer 'veel voorkomende criminaliteit'. Denk aan openbare dronkenschap, het lastig vallen van personen, 'wildplassen', prijsjes verwisselen in winkels, kleine winkeldiefstal, vernielingen en rondhanggedrag.

Hoewel er niet op voorhand kan worden gesproken van ernstige criminaliteit, moeten de resultaten niet worden onderschat. De percentages zijn hoog. De delicten leiden tot grote maatschappelijke schade voor

Figuur 1. Toptien van gepleegde overtredingen en misdrijven, in percentages

burgers, ondernemers en overheid. Financiële schade, maar ook schade in termen van overlast. Dit laatste heeft gevolgen voor de gevoelens van onveiligheid bij burgers. Daarnaast vragen we aandacht voor een drietal delicten in de toptien die met agressie en geweld te maken hebben (bedreiging, mishandeling en vechtpartijen). Ondanks het feit dat het niet om de meest ernstige vormen van agressie gaat, geven de percentages toch wel te denken.

Hoewel wapenbezit en wapengebruik onder de jeugd niet in de toptien voorkomen, kan dergelijk gedrag wel iets zeggen over geweld en agressie onder de jeugd. Het blijkt dat in Zeeland 9,1 procent en in Zaanstreek-Waterland 7,5 % van de jongeren een wapen (meestal een steekwapen) op zak heeft tijdens het uitgaan. Een groot deel van deze jongeren neemt een wapen vooral mee voor de eigen veiligheid, want slechts 3 procent van de jongeren neemt een wapen mee met de intentie om dit te gebruiken in een gevecht. Nog minder jongeren (2 tot 2,5 procent) hebben de afgelopen drie maanden daadwerkelijk een wapen gebruikt in een gevecht. Naast de delicten die veel voorkomen, besteden we ook kort aandacht aan de minst gepleegde delicten. In volgorde van minst voorkomend zijn dit: handel in heroïne; tasjesroof; autodiefstal; diefstal in winkel of woning met bedreiging; inbraak in bedrijf of winkel; diefstal uit auto; en handel in XTC. Aan deze ernstige vormen van criminaliteit maakte ongeveer een op de 200 jongeren zich in de afgelopen drie maanden schuldig.

Conclusie: Het dark-number-onderzoek heeft veel meer jeugdcriminali-

teit boven water gehaald dan uit geregistreerde politiecijfers had kunnen worden opgemaakt. De informatie uit politiestructuren beperkt zich vooral tot inzicht in ernstige criminaliteit. Uit de onderzoeken in de twee regio's blijkt dat het leeuwendeel van de door de jongeren gepleegde delicten relatief licht is. Maar het aandeel van de 'minder ernstige' geweldsmisdrijven baart zorgen.

TYPEN DELICTPLEGERS

Naast een analyse van delicten waaraan jongeren zich schuldig hebben gemaakt, is ook gekeken naar de omvang en achtergronden van het type delictplegers in beide regio's. Hierbij is een onderscheid gemaakt in de volgende vier groepen:

- **Niet-delinquente jongeren:** jongeren die zich in de drie maanden voorafgaand aan het onderzoek niet schuldig hebben gemaakt aan het plegen van delicten;
- **Kickgedragdelinquenten:** jongeren die zich in de drie maanden tenminste één keer schuldig hebben gemaakt aan een vorm van veelvoorkomende criminaliteit (zoals: winkeldiefstal, vandalisme en zwartrijden),
- **Geweldplegers:** jongeren die zich in de drie maanden tenminste één keer schuldig hebben gemaakt aan één van de volgende delicten: vechtpartijen in groepsverband met licht of zwaar letsel, mishandeling met licht of zwaar letsel, straatroof onder bedreiging, diefstal met geweld, diefstal in winkel of woning met bedreiging, afpersing, en seks onder dwang.
- **Harde-kernjongeren:** jongeren die in de drie maanden voorafgaande aan het invullen van de vragenlijst minimaal twee keer een delict hebben gepleegd dat als zwaar te kwalifice-

ren is. Het betreft de delicten: afpersing; diefstal met geweld; handel in of gebruik van harddrugs; zware mishandeling; seks onder dwang; bedreiging met geweld; en inbraak. Om ook het aspect lengte van de carrière te laten meewegen, wordt als extra criterium gesteld dat de jongeren ooit tenminste twee keer door de politie zijn aangehouden en voor verhoor meege-
 worden zijn naar het bureau.

In figuur 2 geven we een overzicht van de omvang van de typen delictplegers per politieregio. (Overigens is in de achterliggende onderzoeksrapportages ook uitvoerig ingegaan op de daderprofielen van deze jongeren, de criminaliteitspatronen en de mate waarin de verschillende typen jongeren hun delicten in groepsverband plegen.)

In de totale groep van ondervraagde jongeren is, zoals verwachten, het grootste deel te typeren als niet-delinquent dan wel als kickgedrag-delinquent. Ruim één op de tien jongeren is te typeren als geweldpleger en van iedere honderd jongeren zijn er bijna vijf te kenschetsen als harde-kernjongere.

AANPAK

Nu van criminele kaart naar aanpak. Wat hebben de beide regio's gedaan met de kennis die er nu is over de jeugdcriminaliteit in hun regio (criminele jeugdkaart)?

Zeeland heeft de volgende speerpunten van beleid benoemd:

- De aanpak van *kickgedrag* vindt plaats op basispolitiefunctionarissen in de wijkteams. Het wordt aangepakt via kleinschalige en probleemgerichte handhavingprojecten op probleemplekken. Bij kleine vernieling op speeltuinen, bijvoorbeeld, zijn projecten gericht op gerichte opsporing. Bij het lastig vallen van anderen kiest men voor de preventieve aanpak. Men zoekt contact met de jonge-

ren. Het gaat om kennen-en-gekend-
 worden, dat bijvoorbeeld via een schooladoptieplan wordt gerealiseerd.

- Bij de aanpak van *geweldplegers* richt het voorkomen en opsporen van geweldsmisdrijven zich voornamelijk op de uitgaanscentra in de provincie. Ook hier gaat men werken met kleinschalige probleemgerichte handhavingprojecten in uitgaans- en recreatiecentra. Zo is er het Veiligheid Op Straat-project (VOS), waarin men extra surveilleert. Dat voorkomt problemen, stimuleert het kennen-en-gekend-
 worden en geeft meer mogelijkheden om zonodig in te grijpen.
- De *harde kern* wordt dadergericht aangepakt met bijzondere aandacht voor gelegenheidscoalities. Er zal gebruik gemaakt worden van opsporingsonderzoeken op basis van netwerkinformatie en criminale analyse. Een specifieke recherche-aanpak dus. Het aantal onderzoeken wordt in overleg met het openbaar ministerie vastgesteld.

Centrale begrippen in deze aanpak zijn het opheffen van de anonimiteit waarin jongeren strafbare feiten kunnen plegen, het betrekken van het aspect groepsdynamiek in de aanpak én het bevorderen van samenwerking tussen wijkteams en gemeenten met min of meer dezelfde problematiek. De instrumenten in deze aanpak zijn:

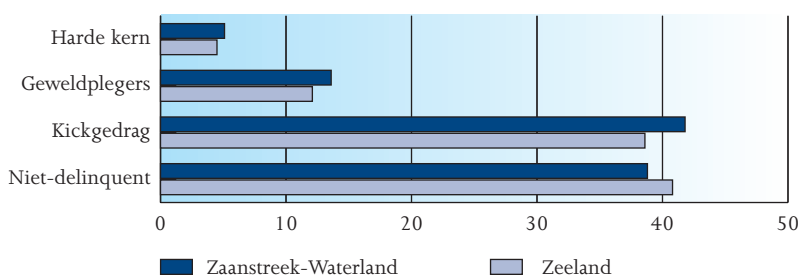
1. *Professionaliteit van het korps*: Wijkzorgteams worden getraind op het punt van een preventieve en repressieve aanpak van jongerenproblematiek en daarnaast zullen de basispolitiefunctionarissen worden ondersteund door specialisten. Die ondersteuning vindt plaats door een team van negen jeugdzorgspecialisten uit het korps. Zij vormen gezamenlijk een regionale expertisegroep en hebben intensief contact met het jeugdzorgnetwerk en de wijkteams.
2. *Samenwerken met de partners ('integraliteit')*: In de aanpak van de jeugdcriminali-

teit worden initiatieven genomen om te komen tot een integrale aanpak. Zo zijn uit het netwerk twee externe deskundigen aan het team van jeugdzorgspecialisten toegevoegd: de aangetrokken stafmedewerker van de Provinciale organisatie SCOOP (Zeeuws instituut voor zorg, welzijn en cultuur) zorgt voor korte en directe lijnen naar de diverse werkvelden bij (lokale) overheid, terwijl de stafmedewerker van de Stichting Jeugdzorg Zeeland zorgt voor een directe verbinding met de wereld van de hulpverlening. Beide functionarissen staan met één been in hun eigen organisatie en met het andere been in de politieorganisatie. Hun specifieke benadering van en hun andere visie op het jeugdcriminaliteitsprobleem geeft een extra dimensie in de politieaanpak daarvan. Zo zal de rapportage van deze externen over (de achtergronden van) het groepsge-
 drag van jongeren bij een recent ingesteld grootschalig politieonderzoek en de reacties van de politie daarop, worden gebruikt bij de verdere professionalisering van de aanpak. De korte en directe lijnen waarvoor deze externen zorgen, dragen bij aan het realiseren van een diversiteit aan met name preventieprojecten.

3. *Samenwerken met de jongeren ('interactiviteit')*: In wijken van de gemeenten Borsele, Middelburg en Oostburg zijn (pilot)projecten gestart om te komen tot een interactief proces tussen doelgroepjongeren en de wijkteams van de politie. In het kader van 'kennen en gekend worden' en 'het opheffen van anonimiteit' worden jongeren gestimuleerd bekend te zijn met de werkwijze van de politie en actief betrokken te zijn in de aanpak van jeugdcriminaliteit. Wijkagenten kunnen daarnaast ervaren wat jongeren in hun (afwijkend) gedrag beweegt. Daarbij worden jongeren en de politie ondersteund door de stichting Alexander, een organisatie die zich heeft gespecialiseerd in interactieve processen met jongeren. In dit project worden tevens de resultaten van het onderzoek naar de criminele kaart met jongeren besproken. De drie genoemde gemeenten zijn, mede vanwege hun regierol in het lokaal preventief jeugdbeleid, direct bij dit interactieve proces tussen jongeren en politie betrokken.

De andere regio, Zaanstreek-Waterland, koos ervoor om eerst te infor-

Figuur 2 - Typen delictplegers in percentages

meren. In dat kader is het onderzoek eerst gepresenteerd in het Regionaal College van de regio. Vervolgens zijn er presentaties op lokaal niveau gegeven waar vertegenwoordigers van de gemeentebesturen, de politie en het openbaar ministerie aanwezig waren. Daarnaast zijn er zowel intern (binnen organisaties) als extern (bevolking) publicaties verzorgd over het onderzoek.

De bedoeling van het informeren was vooral om draagvlak te creëren voor de aanpak die op basis van het onderzoek noodzakelijk werd geacht. In Zaanstreek-Waterland hecht men er veel waarde aan dat de gemeenten de regierol nemen in de aanpak van jeugdcriminaliteit. Gemeenten hebben op basis van de criminele jeugdkaart gekozen voor lokale prioriteiten. Deze prioriteiten zijn vertaald in concept plannen van aanpak. Centrale begrippen in de aanpak zijn integraliteit waarbij aandacht is voor preventie, repressie en curatie onder regie van de gemeente. Door deze werkwijze werkt de politie meer klantgericht en is er meer draagvlak.

STAPPEN

In de praktijk zijn inmiddels de volgende stappen ondernomen:

- In veel gemeenten is jeugdbeleid ontwikkeld of geactualiseerd. De criminele jeugdkaartgegevens zijn hierin meegenomen.
- Er is in een aantal gemeenten een Beleids Advies Groep in het leven geroepen die door de integrale samenstelling in staat is de plannen van aanpak vanuit verschillende invalshoeken te benaderen en te vertalen.
- In de twee grotere kerngemeenten Zaanstad en Purmerend zijn de commissies 'Jeugd- en Veiligheid' nieuw leven ingeblazen dan wel ingericht. De prioriteitskeuze voor deze commissies is gebaseerd op de criminele jeugdkaart.
- Projecten die voortvloeien uit het voorgaande worden financieel ondersteund door het Regionaal Stimuleringsfonds van de regiopolitie ('Bolkestein gelden' speciaal voor de jeugd).
- Er wordt gewerkt aan een regionale aanpak van de harde kern problematiek en geweldsmisdrijven met aandacht voor ITB-trajecten. Het openbaar ministerie 'trekt' dit traject.
- De buurtnetwerken 'jeugdhulpverlening' worden uitgebreid. De politie heeft in dergelijke netwerken ook een rol en men tracht

zoveel mogelijk aan de voorkant van het probleem te komen.

- De deskundigheid van de politie om op een adequate en professionele wijze om te gaan met de jeugd wordt verhoogd. Hiertoe heeft de regio een orthopedagoog in dienst die een opleidingsplan voor personeelsleden heeft gemaakt en deze begeleidt.

Om goed te kunnen participeren in de hiervoor beschreven aanpak heeft Zaanstreek-Waterland een aantal beleidsinvesteringen gedaan. Te denken valt aan een uitbreiding van het schooladoptieproject, uitbreiding en uitvoering van convenanten 'veilige school', versterken van de informatiepositie met betrekking tot harde kern en geweldplegers, het uitvoeren van een opleidingsprogramma jeugdzorg én het afstemmen van interne maar vooral ook externe werkwijze aan de hand van beschreven werkprocessen.

Zeeland en Zaanstreek-Waterland zijn een nieuwe weg ingeslagen. Het verkrijgen van een goede criminele kaart waarop je beleid kunt maken is een lang en intensief proces. Het levert een veel betere informatiepositie op. Daarmee moeten op termijn successen worden geboekt in de aanpak van vormen van jeugdcriminaliteit. Of men daarin slaagt zal de tijd leren. Op basis van de actuele criminele jeugdkaart – die ook dient als nulmeting – is er samen met de lokale partners veel in gang gezet. Door op termijn een herhaalde meting uit te voeren, komt er ook zicht op de effecten van het ontwikkelde en uitgevoerde beleid. ●

Henk Ferwerda

is criminoloog en directeur van Advies- en Onderzoeksgroep Beke.

Henk Stols

is regionaal projectleider jeugdzorg bij regiokorps Zaanstreek-Waterland.

Eddie Bogaert

is teamchef jeugdzorg bij de regiopolitie Zeeland.

De rapporten 'Jeugdcriminaliteit in de politieregio Zaanstreek-Waterland' en 'Jeugdcriminaliteit in Zeeland' zijn te bestellen via www.beke.nl.

In de rapportages wordt uitvoerig ingegaan op de daderprofielen, de criminaliteitspatronen en de mate waarin de verschillende typen jongeren delicten in groepsverband plegen.

Uniform

KWALITEITSVERBETERING

Voor het eerst sinds de fusie van rijkspolitie en gemeentepolitie in 1994, wordt er weer op landelijk niveau nagedacht over het politie-uniform. Ontwikkelingen in de kledingindustrie, waardoor steeds betere stoffen op de markt verschijnen, maken het ook nuttig om te bekijken of het huidige uniform aan alle eisen van deze tijd voldoet. "Wij willen geen nieuw uniform, maar een beter uniform."

RIK PLANTINGA

Geen verandering om de verandering. Geen enkele verandering zonder uitvoerige praktijktesten door 'klantenpanels', de agent in de straat en op het bureau. Kwaliteitsverbetering staat voorop. Het afgelopen jaar heeft de projectgroep herziening kledingpakket Nederlandse politie zich beziggehouden met de vraag welke aspecten moeten meetellen bij een eventuele aanpassing van kledingstukken. Het eindrapport van de projectgroep is op maandag 18 december aangeboden aan korpschef Jacques van den Berg van het regiokorps Drenthe. Hij is voorzitter van de stuurgroep herziening kledingpakket Nederlandse politie van de Raad van Hoofdcommissarissen. In de projectgroep zaten vertegenwoordigers van de politiebonden, verschillende regiokorpsen en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK).

Volgens voorzitter Robert van der Wateren van de projectgroep herziening uniform is het hoog tijd dat de politie aanhaakt bij moderne ontwikkelingen in de kledingindustrie. "De stoffenmarkt is enorm in beweging", zegt hoofdinspecteur Van der Wateren, die voordat hij in 1972 bij de toenmalige rijkspolitie ging werken, het vak van kleermaker heeft geleerd. Nieuwe stoffen met moderne vezels kunnen een wereld van verschil betekenen als het gaat om ademend vermogen, weersbestendigheid en hoe een stof 'aanvoelt'.